

Dansk basisgrammatik

for udlændinge

Dansk basisgrammatik

for udlændinge

Anne Hilt
Eva Jensen
Lise Rifbjerg

Dansk basisgrammatik for udlændinge – IA Sprog

2. udgave, 1. oplag

Af Anne Hilt, Eva Jensen, Lise Rifbjerg

Udgivet af IA Sprog © 2017, IA Forlag

Design og tilrettelæggelse: Imperiet.dk

Tryk: Toptryk Grafisk

ISBN: 978-87-93595-00-2

Indhold

Forord	07
Når man taler om grammatik	09
1. Substantiver	11
2. Pronominer	17
3. Adjektiver	23
4. Verber	28
5. Adverbier	37
6. Præpositioner	42
7. Konjunktioner	45
8. Sætningsled og ledstilling	48
9. Spørgsmål og svar	52
10. Tidsudtryk	55
11. Det og der – foreløbige subjekter	58
12. Alfabetet	59
13. Tal	60
14. Udtale	62
Rettenøgle	68
Register	70
Hæfte med frekvente verbers bøjning	

Forord

Dansk basisgrammatik for udlændinge er skrevet i et enkelt sprog både i forklaringerne og i eksemplerne. Med udgangspunkt i vores erfaring som undervisere har vi visse steder forenklet og udeladt nogle detaljer, som vi ikke mener hører med til en basisgrammatik.

Grammatikken indeholder 14 kapitler, som hvert er inddelt i nummererede afsnit, så man hurtigt kan finde de emner, der behandles. Sidst i bogen er der en rettenøgle og et hæfte med frekvente verbers bøjning.

I kapitlerne om ordklasserne kommer vi ind på deres betydning, funktion/brug og bøjning.

I kapitlerne *Sætningsled og ledstilling* og *Spørgsmål og svar* gennemgår vi grundelementerne i dansk syntaks.

Kapitlet *Udtale* er en kort introduktion til dansk udtale.

Tak til kolleger for korrekturlæsning og nyttige kommentarer.

Når man taler om grammatik

– er det vigtigt at skelne mellem ordklasser og sætningsled.

Ordklasser

Ordene i sproget kan inddeltes i ordklasser.

Her interesserer man sig for det enkelte ord.

Ordene i en ordklasse har noget til fælles:

- deres overordnede betydning (Hvad beskriver ordene?)
- deres bøjning (Kan ordene bøjes, og hvordan bøjes de?)
- deres funktion (Hvilke sætningsled kan de være?)

De vigtigste ordklasser

Substantiv

Verbum

Pronomen

Adjektiv

Adverbium

Præposition

Konjunktion

Sætningsled

Sætningsled kan bestå af et ord, en gruppe ord eller en sætning.

Leddenes placering i sætningen er vigtig for sætningens betydning.

De vigtigste sætningsled

Subjekt: S

Verbal: V

Objekt: O

Adverbial: A

Prædikat: P

1. Substantiver

- 1.1 Hvad er et substantiv?
- 1.2 Substantiver er n-ord eller t-ord
- 1.3 Substantivernes bøjning
- 1.4 Brug af ubestemt og bestemt form
- 1.5 Substantiver i genitiv
- 1.6 Substantiver uden artikel
- 1.7 Tællelige og utællelige substantiver
- 1.8 Navne

1.1 Hvad er et substantiv?

Substantiver er

Noget levende:	• <i>et menneske, et dyr, en plante</i>
Ting:	• <i>en bog, et glas</i>
Steder:	• <i>en restaurant, et land</i>
Begreber, idéer:	• <i>et demokrati, en tanke, en pause</i>

1.2 Substantiver er n-ord eller t-ord

De danske substantiver har to køn: fælleskøn og intetkøn.
Vi kalder dem **n-ord** og **t-ord**.

N-ord

N-ord har artiklen *en* i ubestemt ental: • *en bil*
Ca. 75 % af alle substantiver er n-ord.

T-ord

T-ord har artiklen *et* i ubestemt ental: • *et hus*

Sammensatte substantiver

På dansk kan man danne nye substantiver ved at sætte to substantiver sammen.

Det er det sidste substantivs køn, der bestemmer, om det sammensatte substantiv er et n-ord eller et t-ord.

T-ord:

• en klasse + **et** lokale = **et** klasselokale

N-ord:

• et sprog + **en** skole = **en** sprogskole

3 måder at sætte substantiver sammen på

- Substantiv + substantiv: *en buschauffør*
- Substantiv + **e** + substantiv: *et kyllingelår*
- Substantiv + **s** + substantiv: *en arbejdsdag*

Et sammensat substantiv kan også bestå af et

- Verbum + substantiv: *et spisebord*
- Adjektiv + substantiv: *en storby*

1.3 Substantivernes bøjning

Substantiver bøjes i **tal** (ental og flertal) og i **bestemthed** (ubstemet og bestemt).

Alle substantiver har en **grundform**, som hverken har tal eller bestemthed:

• *bil, klasse, hus, år*

Ental

Ubestemt form dannes ved at sætte en artikel foran substantivets grundform:

• **en bil, en klasse, et hus, et år**

Bestemt form dannes ved at sætte en artikel efter substantivets grundform:

• **bilen, klassen, huset, året**

Flertal

I ubestemt flertal kan substantiver have forskellige endelser: -er, -r, -e eller ingen endelse efter grundformen.

• **biler, klasser, huse, år**

I bestemt flertal har substantivet enten **-erne**, **-rne** eller **-ene** efter grundformen:

• **bilerne**, **klasserne**, **husene**, **årene**

Ental		Flertal	
Ubestemt	Bestemt	Ubestemt	Bestemt
en bil	bilen	biler	bilerne
en klasse	klassen	klasser	klasserne
et hus	huset	huse	husene
et år	året	år	årene

Andre bestemte former

den/det/de + adjektiv foran substantivet:

- **den** gode lærer
- **det** gule hus
- **de** søde børn

Possessivt pronomen foran substantivet:

- **min** mor
- **deres** bøger

Genitiv foran substantivet:

- **Emmas** cykel
- **skolens** kantine

Uregelmæssige bøjninger

Substantiver, der ender på **-el** i grundform kan miste **-e** i bestemt ental og i flertal:

Ental		Flertal	
Ubestemt	Bestemt	Ubestemt	Bestemt
en cykel	cyklen	cykler	cyklerne

Enkelte substantiver, der ender på **-er** i grundform mister **-e** i flertal:

en søster	søsteren	søstre	søstre
-----------	----------	--------	--------

Nogle substantiver får dobbeltkonsonant i ental bestemt og flertal:

en væg	vægg	vægge	væggene
--------	------	-------	---------

Nogle substantiver ændrer vokal fra ental til flertal:

et barn	barnet	børn	børnene
en mand	manden	mænd	mændene

1.4 Brug af ubestemt og bestemt form

Ubestemt form

Ubestemt form bruges om noget **ukendt**.

Første gang man bruger substantivet:

- Jeg købte **en cykel** i går.
- Min mor har **et hus** i Sverige.

Bestemt form

Bestemt form bruges om noget **kendt**.

Når det ikke er første gang, man bruger substantivet:

- Jeg har en dreng og en pige.
Drengen hedder Peter,
og **pigen** hedder Ida.

Når substantivet refererer til noget, alle kender:

- **Solen** skinner.
- Jeg skal til **lufthavnen**.
- Hun ringer til **lægen**.

1.5 Substantiver i genitiv

Substantiver bøjes også i genitiv.

Genitiv laves ved at sætte –s efter substantiver og navne. Genitiv viser, at substantivet/navnet ejer eller har noget.

- *Bilens motor er varm.*
- *Annas taske er rød.*

1.6 Substantiver uden artikel

I nogle tilfælde har substantivet ikke nogen artikel.

Når substantivet er et **job**, en **funktion** eller en **nationalitet**:

- *Jeg er **lærer**.*
- *Han er **elev**.*
- *Hun er **dansker**.*

Men når der står et adjektiv foran substantivet, har det en artikel:

- *Han er **en** **sød** lærer.*
- *Han er **en** **god** elev.*

Når substantivet **ikke kan tælles**, har det ikke nogen artikel:

- *Jeg drikker ikke **kaffe**.*
- *Kan du lide **te**?*
- *Hvad er **kærlighed**?*

1.7 Tællelige og utællelige substantiver

De fleste substantiver er tællelige.

Tællelige substantiver

Tællelige substantiver kan bøjes i ental og flertal:

- *Hun har en bil,*
men han har tre biler.

Foran tællelige substantiver kan der stå:

- *Han har* { **få**
nogle
mange } *biler.*

Nogle substantiver findes kun i flertal:

- *Penge, søskende, briller,*
bukser, mæslinger ...

Utællelige substantiver

Utællelige substantiver findes kun i ental, f.eks. *kaffe, guld, kærlighed, varme*:

- *Han drikker kaffe* hver morgen.

Foran utællelige substantiver kan der stå:

- *Han drikker* { **lidt**
noget
meget } *kaffe.*

1.8 Navne

Navne er også en slags substantiver:

- *Peter*
- *København*

Navne kan bøjes i genitiv:

- *Peters bil*
- *Københavns Lufthavn*

2. Pronominer

- 2.1 Hvad er et pronomen?
- 2.2 Det personlige pronomen
- 2.3 Brugen af det personlige pronomen
- 2.4 Det possessive pronomen
- 2.5 Det possessive pronomens tal og køn
- 2.6 Det refleksive pronomen
- 2.7 Pronominer – oversigt
- 2.8 Nogen/noget/nogle

2.1 Hvad er et pronomen?

Pronominer kanstå i stedet for

Et substantiv:	• Jeg har købt <u>en taske</u> . Den var billig.
Et navn:	• Min mand hedder <u>David</u> . Han er 32 år.

2.2 Det personlige pronomen

Det personlige pronomen har samme køn og tal som det substantiv eller navn, det erstatter.

		Subjekt	Ikke subjekt
Ental	1. person	jeg	mig
	2. person	du (De)	dig (Dem)
	3. person	hun/han/man/den/det	hende/ham/én/den/det
Flertal	1. person	vi	os
	2. person	l	jer
	3. person	de	dem

2.3 Brugen af det personlige pronomen

Subjekt

Som subjekt:

- **Jeg** er lærer.
- **De** kommer fra Irak.
- Hvor er bogen? **Den** ligger dér.

Ikke subjekt

Som objekt:

- Hun elsker **ham**.
- Hun kender **dig**.
- Hun køber **den**.

Som indirekte objekt:

- Jeg giver **jer** en bog.
- Hun viser **os** billeder.
- De låner **dig** penge.

Som prædikat:

- Det er **hende**, der er lærer.
- Det er **mig**, der bor her.
- Det er **os**, der betaler.

Efter præposition:

- Hun ser på **ham**.
- Han ringer til **hende**.
- Hun tænker på **det**.

2.4 Det possessive pronomen

Ental	1. person	min, mit, mine
Flertal	1. person	vores
	2. person	din, dit, dine (Deres)
	3. person	hendes/hans/éns/dens/dets/sin, sit, sine
	2. person	jeres
	3. person	deres

Det possessive pronomen står foran et substantiv eller alene.

Det fortæller noget om, hvem der ejer et substantiv eller hører sammen med substantivet:

- *Min* kone er pianist.
- Det er **hendes** mand.
- Eleverne kan godt lide **deres** lærer.
- Jeg er glad for alle **mine** malerier.
- Hvis ur er det? – Det er **mit**.

Hans/hendes eller sin, sit, sine

I 3. person ental har det possessive pronomen to forskellige varianter:

- **hans/hendes** og **sin, sit, sine**

Hans/hendes viser, at objektet ikke tilhører sætningens subjekt.

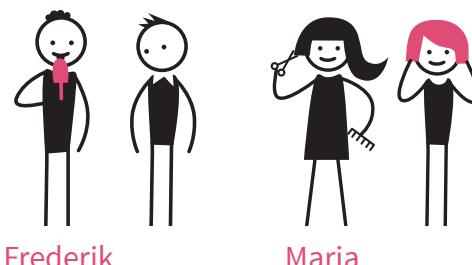
- Frederik spiser **hans** is.

S O

- Maria klipper **hendes** hår.

S O

Sin, sit, sine viser, at objektet tilhører sætningens subjekt.

- Frederik spiser **sin** is.

S O

- Maria klipper **sit** hår.

S O

Man bruger altid ***hans/hendes***, når det possessive pronomen er en del af subjektet i en sætning.

- **Hans** *kone* er sød.
S
- **Hendes** *far* køber et hus.
S

2.5 Det possessive pronomens tal og køn

Min, din og *sin* bøjes i tal og køn efter det substantiv, de står sammen med.
I flertal skelner man ikke mellem n-ord og t-ord.

Ental

n-ord	<i>min</i> <i>mand</i>	<i>din</i> <i>kone</i>	<i>sin</i> <i>bil</i>
t-ord	<i>mit</i> <i>hus</i>	<i>dit</i> <i>billeder</i>	<i>sit</i> <i>barn</i>

Flertal

n-ord	<i>mine</i> <i>børn</i>	<i>dine</i> <i>billeder</i>	<i>sine</i> <i>biler</i>
t-ord			

De andre possessive pronominer bøjes ikke.

2.6 Det refleksive pronomen

Ental	1. person	<i>mig</i>
	2. person	<i>dig (Dem)</i>
	3. person	<i>sig</i>
Flertal	1. person	<i>os</i>
	2. person	<i>jer</i>
	3. person	<i>sig</i>

Det refleksive pronomen bruger man, når objekt og subjekt er samme person.

- Jeg glæder **mig** til at se min familie.

S   O

- Hun keder **sig**.

S   O

- Vi hygger **os**.

S   O

2.7 Pronominer – oversigt

Personligt/possessivt/refleksivt pronomener

		Personligt pronomener		Possessivt pronomener	Refleksivt pronomener
		Subjekt	Ikke subjekt		
Ental	1. person	jeg	mig	min, mit, mine	mig
	2. person	du (De)	dig (Dem)	din, dit, dine (Deres)	dig (Dem)
	3. person	hun/han/ man/ den/det	hende/ham/ en/ den/det	hendes/hans/ ens/ dens/dets/ sin, sit, sine	sig
Flertal	1. person	vi	os	vores	os
	2. person	I	jer	jeres	jer
	3. person	de	dem	deres	sig

2.8 Nogen/noget/nogle

Nogen

Bruges om en eller flere personer:

• *Kender du **nogen** i Valby?*

Bruges i stedet for *en* foran et n-ord i en sætning med *ikke*:

• *Jeg har ikke **nogen** bil.*

Bruges foran et substantiv i flertal i spørgsmål:

• *Har du **nogen** søskende?*

Bruges foran et substantiv i flertal i en negativ sætning:

• *Han har ikke **nogen** børn.*

Noget

Bruges om noget ubestemt (ikke person):

• *Han ser **noget** i fjernsynet.*

Bruges i stedet for *et* foran et t-ord i en sætning med *ikke*:

• *Jeg har ikke **noget** hus.*

Bruges foran et substantiv, som ikke kan tælles:

• *Må jeg få **noget** vand?*

Nogle

Bruges foran et substantiv i flertal:

• *Jeg har **nogle** gode kolleger.*

På engelsk
nogle = some
nogen = any

3. Adjektiver

- 3.1 Hvad er et adjektiv?
- 3.2 Adjektivernes former
- 3.3 Adjektivernes gradbøjning
- 3.4 Uregelmæssig gradbøjning
- 3.5 Hel, helt, hele og al, alt, alle

3.1 Hvad er et adjektiv?

Adjektiver beskriver

et substantiv:

• *En god bog. Bogen er god.*

• *Et pænt hus. Huset er pænt.*

• *Nogle søde børn. Børnene er søde.*

et navn:

• *Anna er smuk.*

et pronomen:

• *Den er god.*

• *Det er pænt.*

• *De er søde.*

• *Han er sød.*

3.2 Adjektivets former

De fleste adjektiver har 3 former

Grundform:

• stor

T-form:

• stort

E-form:

• store

Nogle adjektiver får dobbeltkonsonant i e-form:
smuk/smukt/**smukke**
grøn/grønt/**grønne**

Et adjektiv kanstå **foran** eller **efter** et substantiv:

Foranstillet adjektiv

adjektiv + substantiv:

• en **god** bog.

Efterstillet adjektiv

substantiv + være/blive + adjektiv:

• Bogen er **god**.

• Vejret bliver **godt** i morgen.

Grundform	T-form	E-form
Sammen med n-ord	Sammen med t-ord	Ved flertal og bestemthed
<i>en rød bil bilen er rød</i>	<i>et rødt hus huset er rødt</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ved flertal røde huse husene er røde 2. Efter <i>den</i> og <i>det</i> den røde bil det røde hus 3. Efter possessive pronominer din pæne jakke dit pæne slips 4. Efter genitiv Peters røde slips mandens pæne jakke

Adjektivet **lille** er uregelmæssigt. Det hedder **lille** i ental og **små** i flertal.

3.3 Adjektivernes gradbøjning

Adjektiver kan gradbøjes.

1. grad (positiv)	2. grad (komparativ)	3. grad (superlativ)
pæn pænt pæne	pænere (end)	pænest

1. grad (positiv)

Grundform, t-form, e-form:

- en **pæn** bil, et **fint** hus, **dyre** stole og bord

2. grad (komparativ)

Man bruger komparativ til sammenligning.

grundform + ere:

- Stolen er **pænere** end bordet.
- Mit hus er **finere** end dit hus.
- Stolene er **dyrerere** end bordene.
- København er smuk, men Paris er **smukkere**.

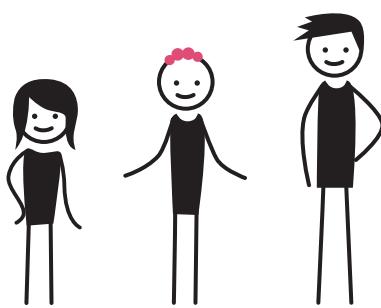
3. grad (superlativ)

Man bruger superlativ om den højeste grad i en sammenligning.

grundform + (e)st:

- Min stol er **pænest**.
- Marias bord er **finest**.
- Du er **dejligst**.

Man bruger adjektivets e-form i superlativ ved bestemthed.

høj

højere

højest

- Du er **den dejligste** mor i verden.
- Anders har **det smukkeste** hår.

Gradbøjning med *mere* og *hest*

Gradbøjning med *mere* og *hest* bruges ofte ved lange adjektiver.

1. grad (positiv)	2. grad (komparativ)	3. grad (superlativ)
<i>professionel</i>	<i>mere</i> <i>professionel</i> (end)	<i>hest</i> <i>professionel</i>
<i>professionelt</i>	<i>mere</i> <i>professionelt</i> (end)	<i>hest</i> <i>professionelt</i>
<i>professionelle</i>	<i>mere</i> <i>professionelle</i> (end)	<i>hest</i> <i>professionelle</i>

1. grad (positiv)

Grundform, t-form, e-form:

- en *professionel* fodboldspiller,
- et *professionelt* arbejde,
- professionelle* journalister

2. grad (komparativ)

mere + 1. grad (positiv):

- Hun er ***mere*** *professionel* end ham.

3. grad (superlativ)

hest + 1. grad (positiv):

- Både Peter og John er dygtige, men John er ***hest*** *professionel*.

3.4 Uregelmæssig gradbøjning

Nogle få adjektiver har en uregelmæssig gradbøjning.

Grundform	Komparativ	Superlativ
<i>gammel</i>	<i>ældre</i>	<i>ældst</i>
<i>ung</i>	<i>yngre</i>	<i>yngst</i>
<i>god</i>	<i>bedre</i>	<i>bedst</i>
<i>lille</i>	<i>mindre</i>	<i>mindst</i>
<i>stor</i>	<i>større</i>	<i>størst</i>
<i>lang</i>	<i>længere</i>	<i>længst</i>
<i>få</i>	<i>færre</i>	<i>færrest</i>
<i>mange</i>	<i>flere</i>	<i>flest</i>
<i>lidt</i>	<i>mindre</i>	<i>mindst</i>
<i>meget</i>	<i>mere</i>	<i>hest</i>

3.5 Hel, helt, hele og al, alt, alle

hel, helt, hele står foran et tælleligt substantiv i ental:

Ubestemt ved n-ord:

• *De arbejdede en **hel** dag.*

Ubestemt ved t-ord:

• *Han maler et **helt** værelse.*

Bestemt ved n-ord:

• *Han arbejdede **hele** dagen.*

Bestemt ved t-ord:

• *Han maler **hele** værelset.*

al, alt står foran et utælleligt substantiv:

Ved n-ord:

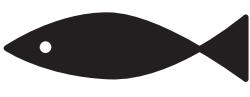
• *De sælger **al** vinen.*

Ved t-ord:

• *De bruger **alt** smørret.*

alle står foran et tælleligt substantiv i flertal:

• ***Alle** børnene leger.*

Hele fisken

Alle fiskene

4. Verber

- 4.1 Hvad er et verbum?
- 4.2 Verbernes former
- 4.3 Finitte og nonfinitte former
- 4.4 Verbernes tider
- 4.5 Brug af verbernes former og tider
- 4.6 Modalverber
- 4.7 Passiv
- 4.8 Verbernes former og tider på latin og dansk

4.1 Hvad er et verbum?

Verber udtrykker

Aktivitet:

- Jeg **cykler**.
- Han **drikker** kaffe.
- De **taler** sammen.

Tilstand:

- Jeg **er** gift.
- Hun **har** en hund.
- Han **hedder** Jacob.

Nogle verber udtrykker noget andet end en aktivitet eller en tilstand:

- Jeg **bliver** 25 år i morgen.
- Jeg **synes**, at kaffen er god.
- Skolen **begynder** i morgen.

4.2 Verbernes former

Verberne har 6 forskellige former: **imperativ**, **infinitiv**, **præsens**, **præteritum**, **perfektum** **participium** og **præsens** **participium**.

I en ordbog finder man formen **infinitiv**. Ofte ender infinitiv på -e.
Hvis man fjerner infinitivformens -e får man **imperativ**.

Man danner verbets andre former ud fra **imperativ**:

Imperativ: *dans*

Infinitiv: *danse*

Præsens: *danser*

Præteritum: *dansede*

Perfektum participium: *danset*

Præsens participium: *dansende*

Verberne kan inddeltes i 3 grupper

Gruppe 1 ender på **-ede** i præteritum, **-et** i perfektum participium.

Gruppe 2 ender på **-te** i præteritum, **-t** i perfektum participium.

Gruppe 3 er uregelmæssige.

De fleste verber tilhører gruppe 1.

	Imperativ	Infinitiv	Præsens	Præteritum	Perfektum participium	Præsens participium
1	<i>arbejd</i>	<i>arbejde</i>	<i>arbejder</i>	<i>arbejdede</i>	<i>arbejdet</i>	<i>arbejdende</i>
2	<i>spis</i>	<i>spise</i>	<i>spiser</i>	<i>spiste</i>	<i>spist</i>	<i>spisende</i>
3	<i>gå</i>	<i>gå</i>	<i>går</i>	<i>gik</i>	<i>gået</i>	<i>gående</i>

Hvis verbet har dobbelt konsonant i infinitiv, er der også dobbelt konsonant i de andre former, undtagen i imperativ.

1	<i>snak</i>	<i>snakke</i>	<i>snakker</i>	<i>snakkede</i>	<i>snakket</i>	<i>snakkende</i>
---	-------------	---------------	----------------	-----------------	----------------	------------------

4.3 Finitte og nonfinitte former

Verbernes former er enten finitte eller nonfinitte.

Finitte former

De finitte former er **imperativ**, **præsens** og **præteritum**.

Et verbum i finit form kan stå som det eneste verbum i en sætning.

Imperativ:

• **Luk** døren!

Præsens:

• **Hun lukker** døren.

Præteritum:

• **Hun lukkede** døren.

Nonfinitte former

De nonfinitte former er **infinitiv**, **perfektum participium** og **præsens participium**.

Et verbum i nonfinit form kan ikke stå som det eneste verbum i en sætning.

Det står altid sammen med et verbum i finit form.

Infinitiv:

• Peter skal arbejde.

Perfektum participium:

• Han har arbejdet.

Præsens participium:

• Børnene kom gående.

4.4 Verbernes tider

Verberne har 4 tider

Præsens:

• Michael **studerer** engelsk.

Perfektum:

• Han **har læst** medicin.

Præteritum:

• Ana **arbejdede** hos Mærsk i 2010.

Præteritum perfektum:

• Sophie **havde været** i Danmark i et år,
da hun blev ansat.

	Præsens	Perfektum	Præteritum	Præteritum perfektum
Gruppe 1	<i>arbejder</i>	<i>har arbejdet</i>	<i>arbejdede</i>	<i>havde arbejdet</i>
Gruppe 2	<i>læser</i>	<i>har læst</i>	<i>læste</i>	<i>havde læst</i>
Gruppe 3	<i>siger</i>	<i>har sagt</i>	<i>sagde</i>	<i>havde sagt</i>

Dansk har ikke nogen futurum.

Man bruger i stedet præsensformen, ofte sammen med et tidsudtryk, f.eks. *på lørdag*.

- Jeg **rejser** på lørdag.

Man kan også bruge *skal* eller *vil* + infinitiv.

- Emil **skal rejse** på mandag.
- Gerda **vil få** pakken i morgen.

Perfektum med *har* eller *er*

Man danner perfektum med *har* eller *er* + perfektum participium.

Med **har**

De fleste verber danner perfektum med *har*. Det er verber, som kan tage objekt.

- Jeg **har spist** min mad.
O

Med **er**

Nogle få verber danner altid perfektum med *er*, f.eks. *er begyndt*, *er blevet*, *er faldet*, *er flygtet*, *er sket*, *er vågnnet*.

- Jeg **er** begyndt at drikke kaffe igen.

Med **er** eller **har**

Bevægelsesverber kan danne perfektum med *er* eller *har*.

Med **er** fokuserer man på resultatet:

- *Han er rejst til Paris.*
(Han er her ikke mere).

Med **har** fokuserer man på oplevelsen:

- *Han har rejst mange gange.*
(Man fokuserer på oplevelsen at rejse).

Fokus på resultat	Fokus på oplevelse
<i>Han er fløjet.</i> <i>Peter er rejst til Japan.</i>	<i>Han har fløjet som pilot i mange år.</i> <i>Peter har rejst meget i Kina.</i>

Præteritum perfektum med *havde* eller *var*

Man danner præteritum perfektum med et hjælpeverbum *havde* eller *var* + perfektum participium:

- *Han havde rejst i Asien mange gange.*
- *Han var rejst til Kina.*

4.5 Brug af verbernes former og tider

Imperativ

bruges i ordrer, instrukser og opfordringer:

- **Luk** døren.
- **Tænd** for ovnen, og **stil** den på 180 grader.
- **Tag** noget mere kage.

Infinitiv

bruges efter et modalverbum:

- *Hun vil **købe** en jakke.*
- *Han kan **tale** tysk.*

bruges sammen med *at* efter andre verber:

- *Han savner **at tale** spansk.*
- *Jeg elsker **at danse**.*

Præsens

bruges om noget, der sker nu:

- *Solen **skinner**.*
- *Toget **kører** nu.*

bruges om noget, der er permanent, eller som gentages:

- *Jeg **hedder** Emma.*
- *Jeg **går** en tur hver søndag.*

bruges om noget i fremtiden, ofte sammen med et tidsudtryk:

- *Jeg **rejses** på ferie om 14 dage.*

Præteritum og perfektum

Når man vil tale om en situation i fortiden, kan man bruge enten præteritum eller perfektum.

Præteritum

bruges om situationer, der har fundet sted på et bestemt tidspunkt i fortiden:

- *Han **kom** til Danmark, da han **var** 14 år.*
- *Hun **købte** bilen i 2010.*

Perfektum

bruges om situationer, der er begyndt i fortiden, men stadig varer i nuet:

- *Ida **har boet** i Danmark i 3 år.
(Hun bor her stadig).*
- *Kim **har nu talt** i telefon i 2 timer.
(Han taler stadig i telefon).*

bruges om situationer i fortiden, hvor man fokuserer på oplevelsen, ikke på tidspunktet:

- Jeg **har hilst** på Dronningen.
(Jeg har oplevet at hilse på Dronningen).
- Peter **har været** i Kina.
(Han har oplevet at være i Kina).

bruges om situationer i fortiden, hvor man fokuserer på resultatet:

- Marc **er kørt** hjem.
(Han er her ikke mere).
- Claire **er flyjet** til Kina.
(Hun er i Kina nu).

Præteritum perfektum

bruges om situationer i fortiden, der finder sted før en anden situation i fortiden:

- Hun var træt, fordi hun kun **havde sovet** 3 timer.
- Mine børn **havde spist**, da jeg kom hjem fra arbejde.

4.6 Modalverber

Modalverber bruges sammen med et andet verbum i infinitiv.

Modalverber, evt. sammen med et adverbium, bruges til at udtrykke en nuance i forhold til det man siger.

Fire vigtige modalverber

Infinitiv	Præsens	Præteritum	Perfektum
skulle	skal	skulle	har skullet
måtte	må	måtte	har måttet
kunne	kan	kunne	har kunnet
ville	vil	ville	har villet

at skulle

udtrykker

en plan:

• Jeg **skal** flytte på mandag.

en ordre:

• Du **skal** spise din mad!

et forslag:

• **Skal** vi ikke gå hjem nu?

et løfte:

• Jeg **skal** nok gøre det.

at måtte

udtrykker

en tilladelse:

• Du **må** godt komme i aften.

et forbud:

• Du **må** ikke parkere her.

en nødvendighed:

• Jeg **må** gå nu. Klokken er

mange.

at kunne

udtrykker

en mulighed:

• Jeg **kan** godt komme i aften.

en evne:

• Han **kan** tale dansk.

at ville

udtrykker

et ønske:

• Jeg **wil** gerne til Grønland
engang.

en vilje:

• Jeg **wil** ikke i skole i dag.

en prognose:

• Der **wil** komme flere elbiler
i fremtiden.

4.7 Passiv

Man bruger mest verbernes aktive form, men mange verber har også en passiv form. Man bruger passiv, når der ikke er fokus på, hvem der udfører handlingen.

Aktiv form

Verbets subjekt er aktivt:

• Anna klipper Lise.

S

Passiv form

Verbets subjekt er passivt:

• Lise bliver klippet.

S

Der er to passivformer: blive-passiv og s-passiv.

Blive-passiv

Blive-passiv er den mest brugte form.

Man bruger *blive* + perfektum participium.

	Aktiv	Passiv
Præsens	<i>Politiet fanger tyven.</i>	<i>Tyven bliver fanget.</i>
Præteritum	<i>Politiet fangede tyven.</i>	<i>Tyven blev fanget.</i>
Perfektum	<i>Politiet har fanget tyven.</i>	<i>Tyven er blevet fanget.</i>
Præteritum perfektum	<i>Politiet havde fanget tyven.</i>	<i>Tyven var blevet fanget.</i>

S-passiv

S-passiv bruges f.eks. i annoncer, opskrifter, brugsanvisninger m.m.

S-passiv bruges mest i infinitiv og præsens. Man bruger infinitiv + -s.

Infinitiv (efter et modalverbum):

• *Brødet skal **bages** i en time.*

Præsens:

• *Brødet **bages** ved 200 grader.*

4.8 Verbernes former og tider på latin og dansk

Latin	Dansk	På dit sprog
Imperativ	Bydemåde	
Infinitiv	Navnemåde	
Præsens	Nutid	
Præteritum	Datid	
Perfektum	Førnutid	
Præteritum perfektum	Førdatid	
Perfektum participium	Kort tillægsform	
Præsens participium	Lang tillægsform	

5. Adverbier

- 5.1 Hvad er et adverbium?
- 5.2 Adverbiernes placering
- 5.3 Adverbiernes placering og betydning

5.1 Hvad er et adverbium?

Adverbier præciserer betydningen af verber, adjektiver, andre adverbier eller hele sætninger

Verber:	• <i>Hun løber <u>hurtigt</u>.</i>
Adjektiver:	• <i>Det er et <u>temmelig</u> <u>stort</u> hus.</i>
Adverbier:	• <i>Han løber <u>rigtig</u> <u>hurtigt</u>.</i>
En sætning/tekst:	• <i>Anna spiser <u>ikke</u> <u>fisk</u>.</i>

5.2 Adverbiernes placeringer

Der er 3 typiske placeringer

1. Først i sætningen: • **Nu** kommer han.

2. Midt i sætningen:

2a. Efter det finitte verbum i en helsætning:

- Jeg har **ikke** spist endnu.
- De køber **ikke** æg.

2b. Før det finitte verbum i en ledsætning:

- Hun siger, hun **ikke** har spist endnu.
- Han siger, at de **ikke** køber æg.

3. Sidst i sætningen: • *Han har arbejdet længe.*

Gradsadverbier og mådesadverbier har andre placeringer.

5.3 Adverbiernes placering og betydning

Man kategoriserer adverbierne ud fra deres **betydning** eller deres **placering**.

Centraladverbier

Betydning: Centraladverbier præciserer en hel sætnings betydning.

- *Hun spiser fisk.*
- *Hun spiser **ikke** fisk.*

Placering: I en helsætning står centraladverbiet efter det finitte verbum.

- *Hun spiser **ikke** fisk.*

I en ledsætning står centraladverbiet før det finitte verbum.

- *Hun siger, at han **ikke** spiser fisk.*

Andre centraladverbier: også, altid, aldrig, gerne, godt, lige, tit, kun ...

Tidsadverbier

Betydning: Tidsadverbier præciserer, **hvornår** noget sker.

Placering:

Først i sætningen:	• <i>Tidligere boede han i London.</i>
Midt i sætningen:	• <i>Han har snart spist hele kagen.</i>
Sidst i sætningen:	• <i>Filmen starter nu.</i>

Andre tidsadverbier: straks, endnu, længe ...

Stedsadverbier

Betydning: Stedsadverbier præciserer, hvor noget er eller sker.

Placering:

Først i sætningen:

• **Her** ligger skolen.

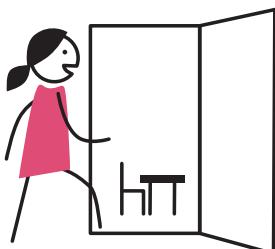
Sidst i sætningen:

• Skolen ligger **her**.

Andre stedsadverbier: der, derhen, derovre, heroppe ...

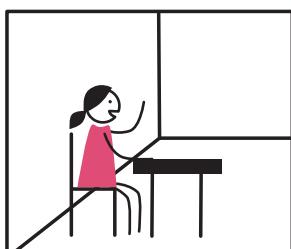
Nogle stedsadverbier har to former: En kort og en lang form.

Den korte form bruger man om en **retning**:

• Hun går **ind** i klassen.

Den lange form bruger man om en **position**:

• Hun sidder **inde** i klassen.

Retningsadverbier	Positionsadverbier
ud	ude
ind	inde
op	oppe
ned	nede
over	ovre
hjem	hjemme
hen	henne

Gradsadverbier

Betydning: Gradsadverbier siger noget om et adjektiv eller et adverbium. De siger noget om hvor lidt eller hvor meget.

Placering:

Foran et adjektiv: · Jeg er lidt træt.

Foran et adverbium: · Hun taler meget godt dansk.

Andre gradsadverbier:

ret, temmelig, næsten, for, helt, utrolig, virkelig, rigtig, vildt ...

Mådesadverbier

Man bruger adjektivernes t-form som mådesadverbier.

Betydning: Mådesadverbier præciserer, hvordan man gør noget.

Placering:

Efter verbal: · Hun løber hurtigt.

· De har sunget højt hele natten.

Andre mådesadverbier:

langsomm, roligt, kedeligt, vredt, smukt, fint ...

Holdningsadverbier

Betydning: Holdningsadverbier præciserer, hvad man mener om noget.

Placering:

Først i sætningen:

eller

Midt i sætningen:

• **Desværre** er flyet forsinket.

• Han kom **heldigvis** til tiden.

Andre holdningsadverbier: da, jo, nok, måske, selvfølgelig ...

Sammenhængsadverbier

Betydning: Sammenhængsadverbier præciserer sammenhængen i en tekst.

Mere af det samme:

• Han taler arabisk. Han taler **desuden** engelsk.

En kontrast:

• Hun taler ikke dansk. **Derimod** taler hun flydende engelsk.

En rækkefølge:

• **Først** spiser vi, **så** danser vi.

En årsag:

• Hun flytter til Spanien. **Derfor** sælger hun huset.

Noget ulogisk:

• Hun er syg. Hun kommer på arbejde **alligevel**.

En forklaring:

• Han fandt ikke sin kone.
Hun var **nemlig** gået.

Placering:

Først i en helsætning:

• **Derfor** sælger hun huset.

Midt i sætningen:

• Han taler **desuden** engelsk.

Sidst i sætningen:

• Han kommer på arbejde **alligevel**.

6. Præpositioner

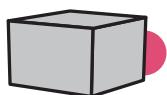
- 6.1 Hvad er en præposition?
- 6.2 Præpositionernes placering
- 6.3 Præpositioner i tids- og stedsudtryk
- 6.4 Præpositionerne i og på
- 6.5 Præpositioner i faste forbindelser
- 6.6 Vigtige præpositioner

6.1 Hvad er en præposition?

Præpositionernes betydning

Præpositioner fortæller, hvordan noget er placeret i forhold til noget andet. Præpositioner bruges også i mere abstrakte udtryk.

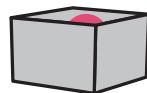
- *Bogen ligger **i** tasken.*
- *Han tænker **på** hende.*

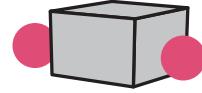
Bolden er
bagved kassen

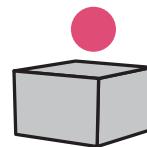
Bolden er
foran kassen

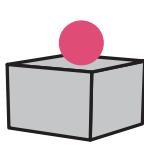
Bolden er
i kassen

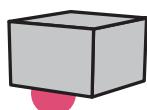
Kassen er
mellemlængst to bolde

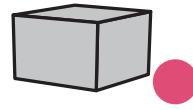
Bolden er
over kassen

Bolden er
på kassen

Bolden er
under kassen

Bolden er
ved siden af kassen

6.2 Præpositionernes placering

Præpositioner kan stå foran

Et substantiv

• *Bogen ligger på bordet.*

Et navn

• *Hun bor i København.*

Et pronomen

• *Hun skriver til ham.*

Et verbum i infinitiv

• *Han tænker på at rejse til USA.*

En ledsætning

• *Han venter på, at hun skal skrive.*

6.3 Præpositioner i tids- og stedsudtryk

Man bruger ofte præpositioner i tids- og stedsadverbialer.

• *Hun rejser i aften.* (Tidsadverbial)

• *Jeg bor på 3. sal.* (Stedsadverbial)

6.4 Præpositionerne i og på

To almindelige præpositioner på dansk er *i* og *på*

i

{ + land
+ verdensdel
+ by
+ gade

• *Jeg bor i Danmark.*
• *Jeg bor i Europa.*
• *Jeg bor i København.*
• *Jeg bor i Skolegade.*

på

{ + ø
+ vej
+ sal/etage
+ ...brogade
+ allé
+ boulevard

• *Jeg bor på Sjælland.*
• *Jeg bor på Vibevej.*
• *Jeg bor på 2. sal/2. etage.*
• *Jeg bor på Nørrebrogade.*
• *Jeg bor på Frederiksberg Allé.*
• *Jeg bor på H. C. Andersens Boulevard.*

På Nørrebro
På Vesterbro
På Frederiksberg
I Nordvest

6.5 Præpositioner i faste forbindelser

Præpositioner bruges ofte i faste forbindelser.

Verbum + præposition

At vente på ...

• *De venter på læreren.*

At lede efter ...

• *Hun leder efter sin kat.*

Adjektiv + præposition

Glad for ...

• *Jeg er glad for min skole.*

Sur på ...

• *Han er sur på sin nabo.*

Substantiv + præposition

Forskel på ...

• *Der er forskel på Danmark og Sverige.*

Sammenhæng mellem...

• *Der er sammenhæng mellem teksterne.*

6.6 Vigtige præpositioner

på	for
i	hos
over	omkring
under	uden
bag/bagved	med
foran	for ... siden
ved/ved siden af	fra ... til
mellem	om
fra	til
efter	før

7. Konjunktioner

- 7.1 Hvad er en konjunktion?
- 7.2 Sideordnende konjunktioner og helsætningskonjunktioner
- 7.3 Ledsætningskonjunktioner
- 7.4 Når/da
- 7.5 Der/som

7.1 Hvad er en konjunktion?

Konjunktioner forbinder ord, led eller sætninger

Ord:	• Jeg taler <u>dansk</u> og <u>engelsk</u> .
Led:	• Skal vi tage <u>på stranden</u> eller <u>i skoven</u> ?
Sætninger:	• <u>Jeg synes</u> , at <u>du er sød</u> . (helsætning + ledsætning)
	• <u>Solen skinner</u> , men <u>det er koldt</u> . (helsætning + helsætning)

7.2 Sideordnende konjunktioner og helsætningskonjunktioner

De forbinder ord, led eller sætninger af samme slags.

Ord:	• Vil du have <u>kaffe</u> eller <u>te</u> ?
Led:	• Skal vi rejse <u>til Sverige</u> eller <u>til Norge</u> ?
Sætninger:	• <u>Jeg er lærer</u> , og <u>min mand arbejder som buschauffør</u> .

*og
eller
men
for
så (= derfor)*

7.3 Ledsætningskonjunktioner

Ledsætningskonjunktioner forbinder en helsætning med en ledsætning. Konjunktionerne viser, hvor ledsætningen begynder.

- *Hun siger, **at** hun er sulten.*
- *Hun gik i seng, **fordi** hun var syg.*
- ***Når** det regner, tager jeg bussen.*
- ***Hvis** solen Skinner, cykler vi en tur.*
- *Hun var på arbejde, **selvom** hun var syg.*

Vigtige ledsætningskonjunktioner

<i>at</i>	<i>mens</i>	<i>hvor</i>
<i>før</i>	<i>selvom</i>	<i>hjad</i>
<i>fordi</i>	<i>end</i>	<i>hjem</i>
<i>der/som</i>	<i>da</i>	<i>hvordan</i>
<i>hvis</i>	<i>når</i>	<i>hvornår</i>
<i>om</i>	<i>inden</i>	<i>hvorfor</i>
<i>efter</i>	<i>idet</i>	
<i>ligesom</i>		<i>så (= for at)</i>

7.4 Når/da

Konjunktionen *når* indleder en ledsætning.

Den bruges om noget, der sker i fremtiden eller noget, der altid sker/skete.

- **Når** klokken bliver 5, skal jeg hjem. (fremtid)
- **Når** solen skinner, cykler jeg på arbejde. (altid i nutid)
- **Når** han købte ind, brugte han altid mange penge. (altid i fortid)

Konjunktionen *da* indleder en ledsætning.

Den bruges om noget, der skete på et tidspunkt eller i en periode i fortiden.

- **Da** jeg købte ind i går, mødte jeg min bedste ven. (tidspunkt)
- **Da** jeg var barn, gik jeg i skole i Odense. (periode)

7.5 Der/som

Der og *som* er relative pronominer. De fungerer som konjunktioner i en led-sætning. De viser tilbage til det sidste ord i sætningen før.

der er altid subjekt i ledsætningen.

- Anna har en datter, **der** spiller klaver.

som kan både være subjekt og objekt i ledsætningen.

Subjekt:

- Anna har en datter, **som** spiller klaver.

Objekt:

- Anna har et arbejde, **som** hun kan lide.

8. Sætningsled og ledstilling

- 8.1 Sætningens led
- 8.2 Leddernes placering i helsætninger
- 8.3 Leddernes placering i ledsætninger

8.1 Sætningens led

En sætning er bygget op af led.

Leddene er sætningens byggeklodser.

Subjektet og verbalet er de basale led i sætningen.

Man kan gøre en sætning længere ved at tilføje flere led.

Sætningens led er:

- subjekt (S)
- verbal (V)
- direkte objekt (O)
- adverbial (A)
- indirekte objekt (IO)
- subjektsprædikat (SP)
- objektsprædikat (OP)

• *Drenge*n spiser.

S   V

• *Drenge*n spiser pizza.

S   V   O

• *Drenge*n spiser altid pizza.

S   V   A   O

• *Drenge*n giver sin ven en pizza.

S   V   IO   O

• *Drenge*n er pizzabager.

S   V   SP

• *Drenge*n gør pizzaovnen ren.

S   V   O   OP

8.2 Leddenes placering i helsætninger

På dansk har en helsætning en fast struktur. Man kan sige, at sætningen er inddelt i en række pladser. På hver plads kan der stå bestemte sætningsled. Leddene står i en bestemt rækkefølge.

Det finitte verbum står altid på plads nr. 2 (v). Derfor kalder man dansk for et v2-sprog.

Her er et skema, der viser leddenes rækkefølge:

F	v	s	a	v	N	A
---	---	---	---	---	---	---

F:

På F-pladsen (fokuspladsen) kan næsten alle led stå. Man starter med det, man gerne vil have fokus på. F-pladsen kan også være tom.

v:

På v-pladsen står det finitte verbum.

s:

s-pladsen er subjektets faste plads, hvis det ikke står på F-pladsen.

a:

På a-pladsen står centraladverbialet.

v:

På V-pladsen står det nonfinitte verbum.

N:

På N-pladsen kan der stå forskellige led: objekter og prædikater.

A:

På A-pladsen står der adverbIELLE led som f.eks. steds- og tidsadverbialer.

Nogle af pladserne i sætningsskemaet kan være tomme,
f.eks. er s-pladsen tom, når subjektet står på F-pladsen.

F	v	s	a	v	N	A
Læreren	<i>bor</i>		<i>ikke</i>			<i>i Odense.</i>
Min bror	<i>er</i>				<i>læge.</i>	
I morgen	<i>vil</i>	<i>hun</i>		<i>købe</i>	<i>bananer</i>	<i>på markedet.</i>
På lørdag	<i>holder</i>	<i>vi</i>	<i>sikkert</i>		<i>fest.</i>	
Selvfølgelig	<i>husker</i>	<i>jeg</i>			<i>din fødselsdag.</i>	
Det	<i>ved</i>	<i>jeg</i>	<i>ikke.</i>			
Cyklen	<i>fik</i>	<i>hun</i>				<i>i går.</i>
	<i>Kom</i>					<i>her!</i>
Hvor	<i>bor</i>	<i>han?</i>				
	<i>Har</i>	<i>du</i>		<i>spist</i>	<i>din sandwich?</i>	
Hvis det regner,	<i>bliver</i>	<i>vi</i>				<i>hjemme.</i>

8.3 Leddenes placering i ledsætninger

Ledsætninger har ligesom helsætninger en fast struktur.

Ledsætningernes og helsætningernes sætningsskema ligner hinanden. Men der er nogle vigtige forskelle i leddenes rækkefølge.

I ledsætningerne står det finitte verbum ikke på plads nr. 2 som i en helsætning, men på plads nr. 4.

I stedet for en F-plads i helsætningen er der en k-plads i ledsætningen.

k	s	a	v	V	N	A
---	---	---	---	---	---	---

k:

På k-pladsen står der ofte en konjunktion. Konjunktionen viser, at der kommer en ledsætning. Derefter kommer s-pladsen, a-pladsen, v-pladsen, og til sidst kommer V-, N-, A-pladserne.

k	s	a	v	V	N	A
at	<i>han</i>	<i>altid</i>	<i>har</i>	<i>været</i>	<i>glad</i>	<i>om morgen.</i>
<i>fordi</i>	<i>hun</i>	<i>ikke</i>	<i>kan</i>	<i>lide</i>	<i>ham.</i>	

9. Spørgsmål og svar

- 9.1 Spørgsmål
- 9.2 Hv-spørgsmål og svar
- 9.3 Ja/nej-spørgsmål og svar
- 9.4 Kortsvar
- 9.5 Spørgsmål med ikke

9.1 Spørgsmål

Der er to typer spørgsmål

- Hv-spørgsmål:
- Ja/nej-spørgsmål:
- **Hvor** bor du?
- **Bor** du i Køge?

9.2 Hv-spørgsmål og svar

Hv-spørgsmålet starter med et hv-ord

	Spørgsmål	Svar
Hvem (person)	• Hvem vil have kaffe?	Peter.
Hvad (ting etc.)	• Hvad er det? • Hvad laver du?	En cykel. Jeg arbejder.
Hvor (sted)	• Hvor bor du?	I København.
Hvornår (tid)	• Hvornår har du fri?	Kl. 14.00.
Hvordan (måde/middel)	• Hvordan kommer du i skole?	Med bus.

Hvorfor
(årsag/forklaring)

• **Hvorfor** går du i skole?

Fordi jeg vil lære dansk.

9.3 Ja/nej-spørgsmål og svar

Ja/nej-spørgsmål starter med et verbum.

- **Bor** du i København?
- **Er** Lise lærer?
- **Har** han en kæreste?

Man kan altid svare *ja* eller *nej* til et ja/nej-spørgsmål.

- *Er han syg?* **Ja.**
- *Arbejder han?* **Nej.**

9.4 Kortsvar

Man kan også bruge kortsvar til ja/nej-spørgsmål.

Spørgsmål med **er**, **har** eller modalverber

Hvis spørgsmålet indeholder **er**, **har** eller et **modalverbum**, bruger man det samme verbum i svaret.

Ja/nej-spørgsmål

• **Er** hun gift?

• **Har** hun nogen børn?

• **Kan** han tale dansk?

• **Må** jeg ryge her?

• **Vil** du læse?

• **Skal** vi gå nu?

Kortsvar

*Ja, det **er** hun.*

*Nej, det **har** hun ikke.*

*Ja, det **kan** han.*

*Nej, det **må** du ikke.*

*Ja, det **vil** jeg.*

*Nej, det **skal** vi ikke.*

Spørgsmål med andre verber

Hvis spørgsmålet indeholder andre verber, bruger man **gør** i svaret.

Ja/nej-spørgsmål

- **Bor** du i København?
- **Arbejder** han her?
- **Spiser** hun kød?

Kortsvar

- Ja, det **gør** jeg.*
- Nej, det **gør** han ikke.*
- Ja, det **gør** hun.*

9.5 Spørgsmål med ikke

Hvis spørgsmålet indeholder et **ikke**, svarer man med **jo**.

- **Arbejder** du **ikke** i dag?
- **Har** hun **ikke** en søn?

- Jo**, det gør jeg.*
- Jo**, det har hun.*

10. Tidsudtryk

- 10.1 Tidsudtryk om fortid
- 10.2 Tidsudtryk om fremtid
- 10.3 Tidsudtryk om en periode
- 10.4 Tidsudtryk om gentagelser

10.1 Tidsudtryk om fortid

I går	
I forgårs	
I mandags	
I nat	
I morges	
I formiddags	
I eftermiddags	
I aftes	
I weekenden	
I sommer	
I 2004	
Sidste mandag	
Sidste weekend	
Sidste uge	
Sidste måned	
Sidste sommer	
Sidste år	
For 10 minutter siden	
For en time siden	
For 3 dage siden	
For 4 uger siden	
For 2 år siden	

- *I går* købte jeg en sort kjole.
- Vi var i Tyskland **sidste år**.
- Han gik **for** 10 minutter **siden**.

10.2 Tidsudtryk om fremtid

I aften
I nat
I morgen
I overmorgen
I næste uge
I weekenden

Næste mandag
Næste måned
Næste år

På mandag

Om 10 minutter
Om 3 dage
Om 2 uger

Til sommer

- *Vi ses i morgen.*
- **Næste mandag** har vi fri.

10.3 Tidsudtryk om en periode

I 8 minutter
I en time
I 2 uger
I et halvt år

Fra 2010 til 2012

Hele dagen
Hele ugen
Hele året

- *Ægget skal koge i 8 minutter.*
- *Han arbejdede i et halvt år.*
- *Hun sover hele dagen.*

10.4 Tidsudtryk om gentagelser

Om morgen

Om dagen

Om aftenen

Om natten

Om mandagen

Om sommeren

I weekenden

- Han står op **om morgen**.
- De tog på ferie **om sommeren**.
- Han har altid arbejdet **om natten**.

En ugedag:

i mandags

(Sidste mandag)

på mandag

(Næste mandag)

om mandagen

(Hver mandag)

11. Det og der – foreløbige subjekter

11.1 Om det og der

11.2 Det

11.3 Der

11.1 Om det og der

Ordene *det* og *der* fungerer som grammatiske subjekter i en sætning.
De står først i sætningen.
Det reelle subjekt kommer senere i sætningen.

11.2 Det

Det er/bliver + substantiv

• *Det er min ven.*

Det reelle subjekt er substantivet.

Det er/bliver + adjektiv + infinitiv:

• *Det bliver sjovt at flytte.*

Det reelle subjekt er infinitiven.

Det er/bliver + adjektiv + ledsætning:

• *Det er dejligt, at svigermor kommer.*

Det reelle subjekt er ledsætningen.

11.3 Der

Der + verbum + ubestemt subjekt:

• *Der er mange mennesker på Strøget.*

• *Der står en kop kaffe på bordet.*

Der + *er* + adjektiv + et sted:

• *Der er skønt i Tivoli.*

• *Der er hyggeligt i din lejlighed.*

12. Alfabetet

Stort bogstav	Lille bogstav	Udtale
A	a	[a]
B	b	[be]
C	c	[se]
D	d	[de]
E	e	[e]
F	f	[æf]
G	g	[ge]
H	h	[hå]
I	i	[i]
J	j	[jɔð]
K	k	[kå]
L	l	[æl]
M	m	[æm]
N	n	[æn]
O	o	[o]
P	p	[pe]
Q	q	[ku]
R	r	[a ^v]
S	s	[æs]
T	t	[te]
U	u	[u]
V	v	[ve]
W	w	[dɔblve]
X	x	[ægs]
Y	y	[y]
Z	z	[sæt]
Æ	æ	[æ]
Ø	ø	[ø]
Å	å	[å]

13. Tal

- 13.1 Mængdetal
- 13.2 Ordenstal
- 13.3 Brøker

13.1 Mængdetal

Man bruger mængdetal til

at tælle: • *En, to, tre, fire, fem.*

et antal: • *Hun har tre børn.*
• *Han har 100 kr.*

et nummer: • *Vi bor i nummer 39.*

Mængdetallene 0-100

0	nul	11	elleve	22	toogtyve
1	en/et	12	tolv	30	tredive
2	to	13	tretten	31	enogtredive
3	tre	14	fjorten	32	toogtredive
4	fire	15	femten	40	fyrre
5	fem	16	seksten	50	halvtreds
6	seks	17	sytten	60	tres
7	syv	18	atten	70	halvfjerds
8	otte	19	nitten	80	firs
9	ni	20	tyve	90	halvfems
10	ti	21	enogtyve	100	hundrede

Mængdetallene 100+

101	hundrede og en/et	100.000	hundrede tusind
120	hundrede og tyve	1.000.000	en million
200	to hundrede	1.000.000.000	en milliard
1000	tusind	1.000.000.000.000	en billion
2500	to tusind fem hundrede		

13.2 Ordenstal

Man bruger ordenstal til

datoer: · *Hun har fødselsdag den 14. juli.*

etager: · *Han bor på 5. sal.*

rækkefølge: · *Han går i 3. klasse.*

Ordenstallene

1.	første	16.	sekstende
2.	anden	17.	syttende
3.	tredje	18.	attende
4.	fjerde	19.	nittende
5.	femte	20.	tyvende
6.	sjette	21.	enogtyvende
7.	syvende	22.	toogtyvende
8.	ottende	30.	tredivte
9.	niende	40.	fyrretyvende
10.	tiende	50.	halvtredsindstyvende
11.	elvte (ellevte)	60.	tresindstyvende
12.	tolvte	70.	halvfjérdsindstyvende
13.	trettende	80.	firsindstyvende
14.	fjortende	90.	halvfemsindstyvende
15.	femtende		

13.3 Brøker

Man bruger ordenstal og mængdetal i brøker

$\frac{1}{2}$ en halv

$1\frac{1}{2}$ én en halv, halvanden

$\frac{1}{3}$ en tredjedel

$\frac{1}{4}$ en fjerdedel, en kvart

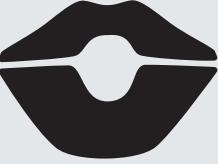
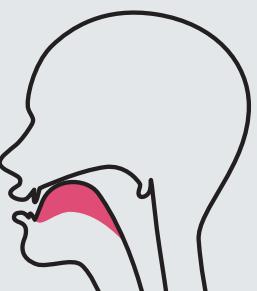
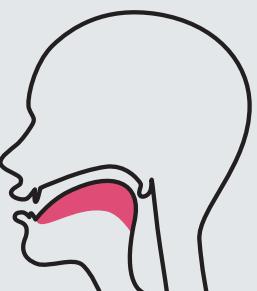
$\frac{2}{4}$ to fjerdedele

$3\frac{1}{2}$ tre en halv

14. Udtale

- 14.1 De danske vokalers lyde
- 14.2 Hyppige endelser
- 14.3 De danske konsonanters lyde
- 14.4 Tryk
- 14.5 Stød

14.1 De danske vokalers lyde

Ikke rundede	Rundede	
		
Lidt åben mund	[i] bil [e] te [æ] æble [a] sal	[y] ny [ø] øsøge [ö] sön [ɔ] smør [ə] spise
Mere åben mund		[u] hus [o] to [å] gå
	[ɑ] svær	[ɔ] kom
Fortunge		Bagtunge
		

Lange og korte vokaler

De fleste vokaler har både en kort og en lang udtale.
Tegnet [:] viser, at vokalen udtales som en lang vokal.

Lang vokal står foran en konsonant og en vokal (KV):

pote [po:də]
KV

fine [fi:nə]
KV

Lange vokaler udtales normalt, som de skrives.

Kort vokal står foran to konsonanter (KK):

potte [pɔdə]
KK

finde [fənə]
KK

De korte vokaler udtales normalt mere åbent end de lange.

Dette kaldes vokalsænkning.

De udtales normalt ikke, som de skrives.

Vokalsænkning

Man skriver	<i>i</i>	<i>finde</i>
Man siger	[e]	[fənə]
Man skriver	<i>e</i>	<i>sende</i>
Man siger	[æ]	[sænə]
Man skriver	<i>a</i>	<i>kaffe</i>
Man siger	[ɑ]	[kɑfə]
Man skriver	<i>y</i>	<i>begynde</i>
Man siger	[ø]	[begønə]
Man skriver	<i>ø</i>	<i>sønner</i>
Man siger	[ö]	[söno]

Man skriver	<i>u</i>	<i>kunde</i>
Man siger	[å]	[kånə]
Man skriver	<i>o</i>	<i>godt</i>
Man siger	[ɔ]	[gɔd]

Man skriver	<i>å</i>	<i>råbte</i>
Man siger	[ɔ]	[rɔbdə]

Vokalerne **i**, **e**, **y** udtales ekstra åbent efter **r** og foran to konsonanter.

Man skriver	<i>i</i>	<i>briller</i>
Man siger	[æ]	[brælɔ̃]
Man skriver	<i>e</i>	<i>tretten</i>
Man siger	[a]	[trædn]
Man skriver	<i>y</i>	<i>bryllup</i>
Man siger	[ö̃]	[brölɔ̃b]

14.2 Hyppige endelser

Nogle endelser udtales ikke, som de skrives.

Endelserne

- e udtales	[ə] eller [-]	<i>spise</i> [sbi:sə] / [sbi:s]
- re eller - rer udtales	[ɔ̃]	<i>køre/kører</i> [kø:rɔ̃]
- en udtales	[ən] eller [n]	<i>pillen</i> [pelən] / [pevn]
- et eller - ede udtales	[əð̃]	<i>arbejdet/arbejdede</i> [ɑ:bæjdəð̃]
- ende udtales	[nə]	<i>spændende</i> [sbænə]
- ene udtales	[nə]	<i>husene</i> [hu:snə]

14.3 De danske konsonanters lyde

I skemaet kan man se, hvor og hvordan de danske konsonanter udtales.

	læber + tænder	læber	gane forrest	gane midt	hals
ikke luft			[b] bi	[d] de	[g] god
luft			[p] pil	[t] to	[k] ko
ikke luft		[v] vi			
luft		[f] få			
luft				[s] se	
ikke luft					[r] ro
rundet mund				[w] sav	
luft					[j] ja
luft gennem næsen			[m] må	[n] nu	[ŋ] ung
op med tungen				[l] lo	
ned med tungen				[ð] hed	

14.4 Tryk

Tryk betyder, at en stavelse i et ord udtales med mere energi og mere tydeligt.

Enkeltord

Der er ofte tryk (_) på første stavelse i et enkelt ord:

arbejde
sommer
viking

I sammensatte ord bevarer det første ord sit tryk:

arbejdstøj
tøjbutik

I importerede ord kan trykket ligge på andre stavelser:

banan
universitet
computer

Tryk i sætninger

Når ordene indgår i en sætning, mister nogle ord deres tryk. De ord, der får tryk, er de ord, der har størst betydning i sætningen. De ord, der ikke har stor betydning, bliver tryksvage. Dansk er et trykrytmisk sprog. Det betyder, at rytmen styres af de trykstærke stavelser i en sætning.

Eksempel:

Jeg tager bussen på arbejde hver dag.

Jeg tager bussen   på arbejde   hver   dag.

Tidsintervallet mellem de trykstærke stavelser i en sætning er lige lange, ligegyldigt hvor mange tryksvage stavelser, der er mellem de trykstærke stavelser. Hvis der er mange tryksvage stavelser mellem to tryk, kan det være svært at høre ordene tydeligt.

14.5 Stød

Stød (') frembringes ved, at man kortvarigt lukker stemmelæberne, når man udtaler en lyd. Nogle sammenligner det med en hikkelyd. Man kan så høre forskel på:

Med stød:

*man'd
hun'd
hu's*

Uden stød:

*man
hun
huse*

Man finder ikke de samme stødforhold i hele Danmark.

Dansk, der tales syd for en linje fra Præstø til Rømø, har ikke stød.

Rettenøgle

Fejltypen		Eksempler	
1.	Et verbum er bøjet forkert:	<i>Han spise 1 suppe.</i>	forkert
		<i>Han spiser suppe.</i>	rigtigt
2.	Et substantiv er bøjet forkert:	<i>Jeg har tre barn. 2</i>	forkert
		<i>Jeg har tre børn.</i>	rigtigt
3.	Et adjektiv er bøjet forkert:	<i>Jeg har et dejlig 3 hus.</i>	forkert
		<i>Jeg har et dejligt hus.</i>	rigtigt
4.	Fejl i pronomen:	<i>Jeg skal besøge hun. 4</i>	forkert
		<i>Jeg skal besøge hende.</i>	rigtigt
5.	Fejl i ledstilling:	<i>I morgen hun 5 skal i skole.</i>	forkert
		<i>I morgen skal hun i skole.</i>	rigtigt
6.	Stavefejl:	<i>Jeg har en god lajlighed. 6</i>	forkert
		<i>Jeg har en god lejlighed.</i>	rigtigt
7.	Forkert ord:	<i>Hun bor på 7 København.</i>	forkert
		<i>Hun bor i København.</i>	rigtigt
8.	Ord mangler:	<i>Jeg rejser___8 Spanien i dag.</i>	forkert
		<i>Jeg rejser til Spanien i dag.</i>	rigtigt
9.	Fejl i komma/ punktum:	<i>I morgen, 9 kommer han sent.</i>	forkert
		<i>I morgen kommer han sent.</i>	rigtigt

Noter

Register

- adjektiver 23
adjektiver – foranstillet 24
adjektiver – efterstillet 24
adjektiver – uregelmæssig 26
adjektivers former 24
adjektivers gradbøjning 25
adjektivers gradbøjning – mere/mest 26
adverbier 37
adverbiers placering 37
al, alt, alle 27
alfabetet 59
blive-passiv 36
brøker 61
centraladverbier 38
da 47
der – foreløbigt subjekt 58
der – ledsætningskonjunktion 47
det – foreløbigt subjekt 58
gradsadverbier 40
hans/hendes 19
hel, helt, hele 27
helsætning – leds placering 49
helsætningskonjunktioner 45
holdningsadverbier 41
hv-spørgsmål 52
i 43
imperativ 32
infinitiv 32
ja/nej-spørgsmål 53
konjunktioner 45
konsonanters lyde 65
kortsvar 53
leds placering i helsætning 49
leds placering i ledsætning 51
ledstilling 48
ledsætning – leds placering 51
ledsætningskonjunktioner 46
modalverber 34
mængdetal 60
mådesadverbier 40
navne 16
nogen/noget/nogle 22
n-ord 11
når 47
ordenstal 61
passiv 35
perfektum – brug 33
perfektum med er 31
perfektum med har 31
personlige pronominer 17
personlige pronominer – brug 18
positionsadverbier 39/40
possessive pronominer 18
possessive pronominer i tal og køn 20
pronominer 17
pronominer – oversigt 21
præpositioner 42
præpositioner i faste forbindelser 44
præpositioners placering 43
præsens 33
præteritum – brug 33
præteritum perfektum – brug 34
på 43
refleksive pronominer 20
retningsadverbier 39/40
rettenøgle 68
sammenhængsadverbier 41
sammensatte substantiver 11
sideordnende konjunktioner 45
sin, sit, sine 19
som – ledsætningskonjunktion 47
spørgsmål 52
spørgsmål med andre verber 54
spørgsmål med er og har 53

spørsgsmål med ikke 54
spørsgsmål med modalverbum 53
stedsadverbier 39
stød 67
substantiver 11
substantiver – brug af ubestemt/bestemt 14
substantiver – tællelige 16
substantiver – utællelige 16
substantiver i genitiv 15
substantiver uden artikel 15
substantivernes bøjning 12
svar 52
sætningens led 48
sætningsled 48
tal 60
tidsadverbier 38
tidsudtryk 55
tidsudtryk om en periode 56
tidsudtryk om fortid 55
tidsudtryk om fremtid 56
tidsudtryk om gentagelser 57
t-ord 11
tryk i enkeltord 66
tryk i sætning 67
udtale 62
verber 28
verber – brug 32
verbers bøjning 29/31
verbers finitte former 30
verbers former 28
verbers nonfinitte former 30
verbers tider 30
vokaler – korte 63
vokaler – lange 63
vokalernes lyde 62
vokalsænkning 63

